

שוק ושיווק

בעקבות החלב "הנעלם"

אפשר גם לשאול, מה רמת דיוקה של ביקורת החלב המשמשת לאיסוף הנתונים על תנובת כל פרה ופרה, עליהם אנו מבססים את תכניות הטיפול של העדר הארצי ולפיהם מכוונים את ההזנה למעשה בכל משק ומשק. אולם, ישנו פער מסויים בין תוצאות ביקורת החלב החודשית כשהן מתורגמות לתנובה השנתית של כל העדר במשק, לבין הכמות הכוללת שנשלחו ל"תנובה" ושעבורה שולם למשק.

בחוברת דצמבר 1989 של Hoard's Dairyman * פורסם מאמר שדן בסוגיה זו. כאן אנו מביאים תירגום מתומצת, משופץ ומקוצר קמעה, ככל שהאמור בו יכול לעניין את רפתנינו (מ.מ.).

בעדר שווה לכ-12% ממספר החולבות. ז"א אם מגמיעים חלב מלא, נוהגים להאכיל כל עגל/ה גלון (קרוב ל-1 3/4 ליטר) ליום, שווה לכ-2% מכלל החלב הנשלח למחלבה, בהנחה של תנובה יומית לחולבת של 25 ק"ג.

חלב לשימוש ביתי. בהנחה של שני גלון (כ-3 1/2 ליטר) למשפחת הרפתן, כולל עובדים שכירים ברפת, כמות זו היתה מסתכמת בפחות מ-0.1% מסך הכמות הנשלחת לשוק.

פחת, חלב שושפף איכשהו. אם נניח כקו מנחה כמות של 2 גלון עבור עדר של 70 פרות, נגיע לפחות מ-0.5%. בהתאם לגודל העדר, מספר זה עשוי להיות שונה.

חלב שנמכר ישירות, לשכנים למשל. במקרים שסעיף זה מהווה גורם קבוע, הרפתן בעל העדר בוודאי ידע את הכמויות המדויקות, אותן יש לחבר לכמות שנשלחה למחלבה לצורך הדיווח לביקורת-החלב.

פרות ממליטות או חולות. בדרך כלל, בכל עדר ישנן בין 2% ל-3% פרות ממליטות או חולות המקבלות טיפול. חלב מפרות אלה לא צריך להיכנס למיכל החלב; ממילא, הפרות הממליטות (עם קולוסטרום ועד כמה ימים לאחר מכן) אינן נכנסות לביקורת.

את חלבן של הפרות החולות נוהגים לשקול

קודם כל יש לציין, על סמך הנסיון וניסויים אינ-ספור בארצות רבות, שביקורת החלב החודשית משמשת מדד מהימן לתנובה כאילו נמדדה מדי יום ביומו – עם רמת דיוק של 99%. דבר זה נכון ובדוק ביחס לפרה הבודדת. אז מה ביחס לתנובה של עדר שלם?

לפני כמה שנים קבעה ועדה מטעם האירגון לביקורת חלב בארה"ב, שעל הרפתן/מבקר החלב לדווח על שלושת משלוחי החלב האחרונים לפני יום הביקורת. הכוונה היתה לתת בידי הרפתן כלי, בו הוא יוכל להשוות את סיכום יום הביקורת עם הכמות שנשלחה בימים שלפניה. בין היתר זה היה מאפשר גם את ההשוואה עם מדי-החלב והיה מצביע על דיוק ביקורת החלב. אולם, תמיד תימצאנה סיבות טובות, למה השוני בין סיכום יום הביקורת והכמות הנשלחת חורג מעבר לאותם 1% או 2%, הנחשבים כמתקבלים על הדעת.

לאן נעלם החלב?

הבה נבדוק, למשל, כמה חלב נותנים ליונקים? לפי נתונים מאריוונה, מספר היונקים

How should milk shipped and DHI totals • compare? by George E. Granling.

מדידת התנודות בתנובה היומית בעדר של 1500 פרות.

יום	חליבה		
	1	2	3
1	13,136	11,114	10,204
2	12,479	11,445	10,898
3	11,574	11,796	–
ס"ה	37,189	34,355	

אם לוקחים בחשבון את כל הגורמים שנמנו לעיל נוכחים לדעת, שכמעט בלתי אפשרי הוא שדיווחי שלושה משלוחים לפני יום הביקורת יישארו בטווח 1%–2 מס"כ התנובות הפרטניות לפי ביקורת החלב, על בסיס שנתי. אפילו עד 4%–5 קשה להגיע. היה מקרה, שמבקר חלב (מפקח אזורי) גילה דפת עם 20% הפרש בין הכמות בביקורת וזו במשלוחים למחלבה. כאשר חקרו לעומק את כל הסעיפים הללו המעידים על האפשרויות של טעות וסטיה, אכן גילו את כל 20% של החלב "הנעלם".

★

בארה"ב למדינותיה השונות והרבות בדקו ומצאו שוני הן בדיווח והן בנהלים איך להסביר את השוני. עצם העיסוק בנושא כבר הביא לידי הטבה בנדון. מחבר המאמר סבור, שהבדלים בגבולות 5% בין סיכום ביקורת החלב לבין סך המשלוחים + הערכת הגורמים דלעיל (חלב ליונקים, שימוש ביתי, חלב שנמכר ישירות, טעות בדיווח, פרות ממליטות וחולות), הם בסיס מציאותי ומהימן. ככל שהסטיה גדלה מעבר ל-5% יש להניח, שיום או ימי הביקורת ארוכים מ-24 שעות ושנוהגים חליבה יותר מושלמת בימי הביקורת, או שמא מדי החלב בעצמם בעייתיים.

גם אצלנו נבדק הנושא וככל שמשתכלל מיחשוב הביקורת ועריכת הסיכומים, כן גדל דיוקם ומהימנותם תוך גילוי הפרצות הקיימות לעתים, עדיין.

(מ.מ.)

ולכלול בביקורת, אם גם אין להכניסו למיכל החלב לצורך משלוח. אם חלב זה נכלל בביקורת היה נוצר הפרש מירבי של 2%–3, בהנחה של תנובה ממוצעת של 25 ק"ג/פרה/יום. מאחר ומקרה כזה לא כל-כך מתקבל על הדעת, ההפרש בודאי הרבה יותר קטן, אולי רק 1% או אף פחות.

טעויות בדיווח. לעתים קרובות קורה, שמדווחים על מספר חליבות שונה מאלה שבתעודות המשלוח. לדוגמא: כאשר שלושת המשלוחים שלפני יום הביקורת מהווים התנובה של ששה ימים, ומדווחים על שש חליבות במקום 12 או 18, הטעות עלולה להיות עצומה וקל לגלותה במקום.

חליבה יותר מושלמת ביום הביקורת (חזיון די נפוץ במקומות רבים בעולם – מ.מ.) עשויה להניב עד 3%–5 יותר חלב מאשר בימים כתקנם. אם הדבר נובע מהקפדה יתירה לגמור כל פרה ופרה, אפילו תוך עיסוי ממושך פחות או יותר, ובלא להאריך את המרווחים בין החליבות – גם אחוז השומן עשוי להיות קצת יותר גבוה.

יום-ביקורת יותר ארוך מאשר 24 שעות. אפשר להניח, שכל שעה נוספת מעבר ל-24 שעות תגדיל את התנובה בכ-4%, תוך הורדה מסויימת באחוז השומן. "נוהג" כזה עלול לגרום לטעות של 4%–8, במקרים של 25 או 26 שעות ליום-הביקורת.

תנודות טבעיות בין יום ליום. בדקו את הנושא ברפת עם יותר מ-1500 פרות שנחלבו שלוש פעמים ביממה. מאחר ועמדו לרשות התצפית מכוני חליבה עם ציוד אוטומטי לשקילת/מדידת החלב של כל פרה בכל חליבה והכמות היומית הכוללת במשך שמונה חליבות רצופות, יכלו לעמוד על השינויים: היה מעט הבדל מיום ליום; אולם, היו תנודות גדולות בין הכמות שנחלבה בחליבות השונות – עד כדי 18%–22 (ראה טבלה). בעדרים יותר קטנים התנודות תהיינה יותר גדולות.

מדי חלב. לפי נתוני הביקורת בארצנו, קיימים הבדלים של 1%–2 דיוק בהתאם לסוג המדים. הבדלים אלה עוד יגדלו ככל שהכיוול אינו מדויק.